

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор Інституту держави і
права імені В.М. Корецького
НАН України
академік НАПрН України
Скрипнюк О.В.
« 18 » травня 2026 р.

ВИСНОВОК

Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Шишкарьова Костянтина Борисовича на тему: «Приватно-правові засади космічної діяльності», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»

ВИТЯГ

з протоколу № 21 засідання фахового семінару відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права від 18 травня 2026 року

Присутні:

Головуючий на засіданні – завідувач відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України Кулинич Павло Федотович; головний науковий співробітник відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права, доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України, член-кореспондент Міжнародної академії астронавтики, заслужений юрист України Малишева Наталія Рафаелівна (науковий керівник); провідний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, професор Коваленко Тетяна Олександрівна; провідний науковий співробітник відділу доктор юридичних наук Ріпенко Артем Ігорович; старший науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук, доцент Красіліч Наталія Дмитрівна; старший науковий співробітник відділу, кандидат географічних наук, доцент, заслужений юрист України Олещенко В'ячеслав Іванович; старший науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук Семеняка Василь Васильович; науковий співробітник відділу кандидат юридичних наук Гурова Анна Михайлівна; старший науковий співробітник відділу цивільно-правових наук, кандидат юридичних наук Венецька Марина Віталіївна; дисертант – Шишкарьов Костянтин Борисович; секретар – Топонар О.І.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта Шишкарьова К.Б. на тему: «Приватно-правові засади космічної діяльності», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді. Тема дисертаційного дослідження затверджена у новій редакції Протоколом № 12 засіданням Вченої ради Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України від 11.09.2025). Науковий керівник – головний науковий співробітник відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права, доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України, заслужений юрист України, член-кореспондент Міжнародної академії астронавтики Малишева Наталія Рафаелівна.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Шишкарьова К.Б. по дисертації на тему: «Приватно-правові засади космічної діяльності», що подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право». Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми дослідження, визначив його мету, завдання та методологію, охарактеризував об'єкт та предмет дослідження, виклав основні наукові положення та висновки дисертації, що виносяться на захист, та вказав науково-практичну значущість роботи.

Шишкарьов К.Б. зазначив, що проведення аналізу результатів наукових напрацювань з обраної теми засвідчує її важливість і сприяє подальшому висвітленню з урахуванням залучення приватного сектору у космічну діяльність. Актуальність обраної теми зумовлена зростанням інтересу застосування методу правового регулювання, який має комбінований характер, щодо колізійно-правового методу в космічній діяльності, що полягає у виборі відповідних національно-правових процедур вирішення конкретної цивільної справи та матеріально-правового методу щодо застосування спеціальних норм цивільно-правового характеру до певних міжнародно-правових відносин. Мова йде про єднання національно-правового й міжнародно-правового методів регулювання відносин з дослідження і використання космічного простору.

Сучасний етап розвитку космічної діяльності характеризується стрімкою комерціалізацією космічного простору, зростанням ролі приватних суб'єктів, формуванням глобального ринку космічних послуг та істотним ускладненням структури правовідносин у космічній сфері. Якщо на ранніх етапах освоєння космосу космічне право формувалося переважно як система міждержавного публічно-правового регулювання, спрямована на забезпечення міжнародної безпеки, співробітництва держав та недопущення суверенного привласнення космічного простору, то сучасний розвиток концепції NewSpace супроводжується поступовим проникненням приватно-правових механізмів у сферу, яка традиційно розглядалася крізь призму міжнародного публічного права.

Зростання кількості приватних операторів космічної діяльності, розвиток супутникових угруповань, космічного туризму, комерційного дистанційного зондування Землі, транснаціонального інвестування та страхування космічних ризиків спричиняють формування складної системи приватно-правових відносин, що охоплює договірні, корпоративні, інвестиційні, страхові, деліктні та інтелектуально-правові елементи. При цьому сучасна космічна діяльність дедалі більше інтегрується у загальну систему міжнародного комерційного обороту, що зумовлює необхідність адаптації традиційних механізмів міжнародного приватного права до специфіки космічної сфери.

Особливої актуальності дослідження набуває у зв'язку з тим, що міжнародне космічне право, сформоване переважно в умовах домінування державної космічної діяльності, не створює цілісного механізму регулювання приватно-правових відносин у космосі. Наявні міжнародно-правові договори закріплюють переважно загальні принципи та рамкові обов'язки держав, залишаючи значний обсяг регулювання національному праву та договірним механізмам приватного права.

Унаслідок цього виникає низка складних теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із визначенням правового статусу приватних операторів космічної діяльності, застосовного права та юрисдикції у транснаціональних космічних спорах, правового режиму космічних контрактів, страхування космічних ризиків, обігу супутникових даних, розподілу прав інтелектуальної власності та співвідношення приватних інтересів із публічними принципами космічного права.

Слід зазначити, що вітчизняні науковці традиційно зосереджувалися переважно на проблематиці міжнародного космічного права, державного управління космічною діяльністю та міжнародно-правової відповідальності держав. Натомість рівень розробленості приватно-правового регулювання космічної діяльності, особливо у контексті розвитку NewSpace, міжнародного приватного права, космічного арбітражу у вітчизняній правовій науці є вкрай недостатнім, що значною мірою визначило вибір теми дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота виконувалася в межах науково-дослідних робіт відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, а саме: теми НДР «Концептуальні засади правотворчої діяльності в Україні: ресурсозабезпечення, новації та ризики» (номер державної реєстрації 0125U002053).

Метою дисертаційної роботи є визначення особливостей трансформації приватно-правових механізмів в умовах комерціалізації космосу та розвитку концепції NewSpace, а також формування науково обґрунтованих підходів до вдосконалення правового регулювання відповідних відносин.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні завдання:

- з'ясувати теоретико-правову природу космічної діяльності як об'єкта правового регулювання та обґрунтувати її дуалістичний (публічно-приватний) характер;
- уточнити понятійно-термінологічний апарат у сфері приватно-правового регулювання космічної діяльності;
- визначити коло суб'єктів космічних приватно-правових відносин, здійснити їх класифікацію;
- дослідити співвідношення міжнародного космічного права, міжнародного приватного права та національних правових систем у регулюванні приватної космічної діяльності;
- проаналізувати договірні моделі регулювання відносин у сфері космічного підприємництва та визначити їх специфіку;
- охарактеризувати особливості майнових правовідносин у космічній сфері, включаючи відносини щодо космічного майна;
- дослідити правові механізми охорони та захисту прав інтелектуальної власності у сфері космічної діяльності;
- визначити правову природу та умови страхування космічних ризиків як елементу приватно-правового забезпечення космічної діяльності;
- узагальнити практику вирішення спорів щодо відповідальності у сфері космічної діяльності в міжнародних арбітражних установах та національних судах;
- виявити особливості застосування колізійно-правового та матеріально-правового методів у регулюванні космічних правовідносин;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення приватно-правового регулювання космічної діяльності в Україні з урахуванням міжнародних стандартів та тенденцій розвитку «New Space».

Об'єктом дослідження є приватно-правові суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення космічної діяльності суб'єктами космічної діяльності в умовах її комерціалізації та під публічно-правовим наглядом держави.

Предметом дослідження є приватно-правові засоби та механізми регулювання космічної діяльності, що здійснюється приватними суб'єктами, у їх взаємозв'язку з міжнародним космічним правом та національним публічно-правовим режимом.

Наукова новизна. Дисертація є першим комплексним вітчизняним науковим дослідженням трансформаційних процесів в сучасній архітектурі космічного права під впливом приватизації та комерціалізації космічної діяльності.

До найбільш важливих результатів, що становлять наукову новизну, можна віднести наступні:

вперше:

1. Обґрунтовано концепцію моделі приватно-правового регулювання космічної діяльності, заснованої на інтеграції імперативних норм міжнародного публічного права та гнучких приватно-правових механізмів, що

забезпечує адаптивність правового регулювання до умов комерціалізації космосу та розвитку NewSpace.

2. Доведено формування у сучасному космічному праві особливого регуляторного феномену – *lex mercatoria spatialis*, який охоплює корпоративні стандарти, арбітражні механізми, договірні практики та недержавні регуляторні інструменти у сфері космічної діяльності.

3. Запропоновано модель класифікації суб'єктів приватно-правових космічних відносин, що поєднує організаційно-правові, функціональні, публічно-правові та юрисдикційні критерії і дозволяє визначати правовий статус суб'єкта як елемента комплексної системи космічної діяльності.

4. Обґрунтовано трансформацію страхування космічних ризиків із допоміжного інструменту у системоутворюючий елемент приватно-правового регулювання космічної діяльності, який виконує функцію комплексного розподілу ризиків між учасниками космічної діяльності.

5. Доведено, що в умовах космічної діяльності принцип «найбільш тісного зв'язку» трансформується з допоміжної колізійної прив'язки у базовий принцип визначення застосовного права, здатний забезпечити функціональне узгодження транснаціональних космічних правовідносин із відповідною правовою системою.

6. Обґрунтовано, що сучасна космічна діяльність спричиняє трансформацію міжнародного приватного права від територіально орієнтованої моделі до функціональної моделі регулювання, заснованої на комплексному врахуванні держави реєстрації космічного об'єкта, держави запуску, місця контролю діяльності та місця економічного ефекту.

удосконалено:

1. Визначення правової природи космічної діяльності як комплексного об'єкта правового регулювання, для якого характерним є поєднання публічно-правових і приватно-правових елементів у межах єдиної багаторівневої регуляторної системи.

2. Розуміння правосуб'єктності приватного оператора космічної діяльності шляхом обґрунтування її похідного характеру від міжнародно-правових зобов'язань держави та національних дозвільних режимів.

3. Класифікацію видів космічної діяльності шляхом виокремлення диференційованих правових режимів запусків, супутникових комунікацій, дистанційного зондування Землі, космічного туризму та видобутку космічних ресурсів.

4. Наукові підходи до розуміння космічного контракту як багаторівневої транскордонної правової конструкції, що поєднує регулятивну, координаційну та інноваційну функції.

5. Теоретичні засади правового режиму об'єктів цивільних прав у космічній сфері шляхом включення до них супутникових даних, результатів дистанційного зондування, орбітальних позицій та інших нематеріальних компонентів космічної діяльності.

6. Визначення ролі міжнародного арбітражу у вирішенні приватно-правових спорів у сфері космічної діяльності шляхом обґрунтування відсутності об'єктивної необхідності у формуванні автономної системи «космічного арбітражу».

7. Теоретичні підходи до застосування міжгалузевих аналогій у космічному праві, зокрема функціональної аналогії з принципом «прапора» у морському праві для обґрунтування юрисдикції держави реєстрації космічного об'єкта.

набули подальшого розвитку:

1. Положення про дуалістичну природу космічної діяльності, у межах якої приватноправові інструменти поступово набувають самостійного регулятивного значення поряд із механізмами міжнародного публічного права.

2. Доктринальні підходи до співвідношення міжнародного космічного права та національного законодавства у сфері регулювання приватної космічної діяльності.

3. Наукові уявлення про баланс між свободою приватної ініціативи та публічно-правовим контролем як ключову умову ефективного регулювання космічної діяльності.

4. Положення щодо ролі держави у системі страхування космічних ризиків, зокрема через механізми індемніфікації, встановлення лімітів відповідальності та обов'язкових страхових вимог.

5. Визначення причин фрагментарності сучасного міжнародно-правового регулювання космічної діяльності, зокрема у сфері комерційного використання космічних ресурсів, космічного туризму та регулювання космічного сміття.

6. Розуміння міжнародного арбітражу як домінуючого механізму вирішення приватно-правових спорів у сфері космічної діяльності.

7. Положення про зростання ролі національного законодавства у регулюванні космічної діяльності в умовах недостатності універсального міжнародного регулювання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання сформульованих у дисертації положень:

- у науково-дослідній сфері – для подальших досліджень проблем приватно-правового регулювання космічної діяльності;
- у правотворчій діяльності – при вдосконаленні законодавства України у сфері космічної діяльності, страхування космічних ризиків, регулювання комерційного використання космосу;
- у правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики реалізації функцій та повноважень Державного космічного агентства України; при вирішенні спорів, пов'язаних із космічною діяльністю;
- у навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Міжнародне космічне право», «Космічне право України», «Міжнародне приватне право»,

«Міжнародний комерційний арбітраж», «Інвестиційне право», а також при підготовці навчально-методичних матеріалів.

Особистий внесок здобувача полягає у самостійній розробці наукової проблематики, формулюванні наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, що викладені у дисертації. Всі публікації за темою дослідження підготовлені автором одноосібно.

По завершенню доповіді Шишкарьову К.Б. присутніми були поставлені такі запитання:

1. В.В.Семеняка: Звертаючись до теми дисертації «Приватно-правові засади космічної діяльності», виникає запитання: на базі якої саме правової системи побудована робота та в межах якої системи розглядаються питання дослідження: права Європейського Союзу, права України чи іншої правової системи.

К.Б. Шишкарьов: Це питання постало переді мною ще 4 роки тому, коли я планував роботу і визначав її зміст і спрямованість. Одним із проблемних аспектів було питання юрисдикції, в межах якої слід здійснювати дослідження. Звісно, першою думкою було зосередитись навколо українського національного правового поля. Однак подальше ознайомлення з вітчизняним правовим регулюванням і формуванням відповідної практики правореалізації призвело до висновку щодо недостатності вітчизняного досвіду у цій сфері для необхідних узагальнень і висновків, оскільки практика приватної космічної діяльності в Україні почала формуватись лише після 2020 р., коли було внесено перші зміни до законодавства. Значно більший правовий і правозастосовний масив накопичено в США, деяких інших державах, Європейському союзі, вивченню якого я й вирішив присвятити своє дослідження. При цьому я намагався узагальнити той позитивний досвід, який існує за кордоном для можливості його використання в Україні. В міру необхідності та можливості я звертався до правового регулювання відповідних відносин в Україні, визнаючи його проблеми і шляхи їх вирішення. Наразі космічна діяльність переважно регулюється міжнародним та національним публічним правом. Проте метою моєї роботи було виокремити, дослідити та запропонувати шляхи вдосконалення приватно-правових механізмів космічної діяльності, в тому числі питань, що виникають у сфері міжнародного приватного права.

2. В.В Семеняка.: Де саме в кінцевому підсумку можуть бути використані результати цього дослідження з огляду на назву теми та правові системи, що вивчалися?

К.Б. Шишкарьов: Оскільки в Україні до цього часу не було комплексних правознавчих досліджень приватно-правових засад космічної діяльності, я в першу чергу намагався системно проаналізувати всі аспекти застосування приватно-правових методів у космічній діяльності, щоб отримати загальну картину стану правового регулювання та правореалізації у

цій сфері в світі. І це, як я вважаю, найважливіший доктринальний результат мого дослідження. Можливо, широта охоплення сфери регулювання не дозволила з необхідною глибиною проаналізувати всі поставлені питання. Однак я намагався охопити загальну картину.

Як я вказав у своєму вступному слові, результати мого дослідження можуть бути також використані в учбовому процесі, в правотворчій діяльності – вдосконаленні відповідного законодавства України, а також у міжнародному та національному правозастосуванні.

3. В.В. Семеняка: У своїй дисертації автор робить висновки та визначає поняття суб'єкта приватних відносин у космічній сфері. У зв'язку з цим прошу відповісти, наскільки міжнародне приватне право взагалі спроможне визначати суб'єктів відносин для конкретної держави (наприклад, України) та чи може таке визначення мати обов'язкове значення для будь-якої національної правової системи або правової системи ЄС? Чи не є це парафією виключно національного космічного права, в межах якого і має визначатися суб'єкт цих відносин, замість рівня міжнародного приватного права?

К.Б. Шишкар'ов: Безумовно, повністю погоджуюсь з тим, що визначення суб'єктів космічних приватно-правових відносин – це парафія національного права держав, а не міжнародного приватного права, яке є процесуальним і визначає лише колізійні прив'язки у випадку спорів у міжнаціональних відносинах. Саме таку позицію я обстоюю в роботі. Можливо, в своєму виступі я недостатньо чітко виклав цю позицію. З цим може бути пов'язане поставлене запитання.

4. В.І. Олещенко: Я попросив би дисертанта оцінити ризики для глобальної безпеки, а також для безпеки народів і держав, які несуть у собі сучасні тенденції стрімкого розвитку космічного права у світі.

К.Б. Шишкар'ов підтвердив високу актуальність поставленого питання, особливо в період сучасних політичних процесів та перерозподілу світу. Він нагадав, що Договір про космос 1967 року визначає космос як надбання людства та забороняє будь-яку зброю (включно з ядерною), а використання ядерних двигунів у польотах в «далекій космос» вимагає погодження з МАГАТЕ. Для ілюстрації безпекових ризиків приватного космосу автор навів прецедент із практики США: компанія в Каліфорнії розробила наносупутники розміром 2,5 дюйми та товщиною до 1 мм. Компанія подала документи на патентування та ліцензування своєї діяльності, але, не дочекавшись офіційного дозволу, нелегально вивела *кілька десятків* цих наносупутників у космос (на висоту понад 100 км), прикріпивши їх до ракети-носія. Подія спричинила великий негативний розголос, оскільки супутники містили китайські комплектуючі. Цей кейс продемонстрував, що приватні технології досягли рівня, коли вони здатні виходити з-під контролю уряду держави юрисдикції. Хоча частина апаратів виявилася бракованою, близько 10–20 супутників вийшли на орбіту та подали сигнал. Компанію оштрафували

на 900 000 доларів, а інцидент наочно показав державам небезпеку неконтрольованості приватного сектору та критичну необхідність державного нагляду. (Головуючий Павло Кулинич вніс репліку, уточнивши, що на рівні законодавства США тепер заборонено використовувати наносупутники з неконтрольованими розмірами, які унеможливлюють їх дистанційну ідентифікацію, про що йдеться в роботі). Продовжуючи відповідь, дисертант звернув увагу на концепцію «пасивної зброї» та товарів подвійного призначення в межах правил ITAR. Приватний супутник може зазнати деструктивного впливу або банально зіткнутися у космосі з військовим/державним супутником якоїсь держави та вивести його з ладу. При цьому юридично довести цілеспрямований намір чи використання апарату як зброї буде неможливо. Автор підсумував, що неконтрольованість приватного космосу є вкрай небезпечною, та навів *цитату* Ілона Маска про те, що зараз у космосі панує «дике право сили», тоді як має панувати «сила права».

5. **А.І. Ріпенко:** Які перспективи мають українські приватні або публічно-приватні компанії та якою є їхня роль у майбутніх приватно-правових відносинах щодо використання космічного простору та об'єктів? Окремо, але дотично, хотів б поставити питання: чи може поточна війна в Україні стати каталізатором цих процесів (через гостру потребу держави мати самостійний, незалежний доступ до супутників та розвідувальних даних), а також чи дозволяє та сприяє цьому чинне внутрішнє законодавство.

К.Б. Шишкар'ов назвав питання дуже влучним, оскільки війна дійсно виступила потужним каталізатором розвитку технологій в тому числі - космічних. Здобувач зазначив, що сам безпосередньо працює у компанії такого профілю. За його словами, вітчизняні технології літальних апаратів розвиваються настільки стрімко, що розробники вже розглядають рішення, які виходять далеко за межі суто цивільних польотів, чого вимагає сучасний стан воєнно-політичної ситуації в Україні. Здобувач впевнено підтвердив, що Україна має космічне майбутнє, а війна стала каталізатором: в країні з'явилися люди, які наразі виявляють предметний інтерес до інвестування у вихід у космос, причому мова йде не лише про приватний туризм чи інші суто цивільні проекти. Водночас такі питання не вирішуються дуже швидко, а вимагають часу, тому сьогодні, та й у найближчій перспективі не варто сподіватись на космічну незалежність нашої держави. Ми все ще дуже залежимо у відповідній сфері від США та ЄС. Але важливо, що ми рухаємось у вірному напрямі.

6. **А.М. Гурова:** Прошу Вас провести чітке термінологічне розмежування між поняттями «суб'єкт правовідносин» та «оператор діяльності», як вони визначаються в дисертації.

К.Б. Шишкар'ов: Щодо розмежування понять зазначу таке: «Суб'єкт космічної діяльності» - це широка категорія. Сюди належить будь-яка фізична чи юридична особа, залучена до космічної індустрії: від заводу, що виробляє титанові деталі для ракет, та наукового інституту, що розробляє оптику, до ІТ-

компанії, яка пише програмне забезпечення для аналізу супутникових знімків ДЗЗ. Вони є суб'єктами, але можуть ніколи особисто не керувати реальними об'єктами на орбіті. На міжнародному рівні ключовими суб'єктами досі залишаються держави. Натомість «оператор космічної діяльності» - видове поняття. Це виключно та компанія, організація чи агентство, яке безпосередньо експлуатує та контролює об'єкт (управляє ракетою-носієм під час запуску, супутником на орбіті чи космічною станцією). Оператори перебувають у Центрі управління польотами, умовно «тримають кермо», надсилають команди та несуть пряму відповідальність за безпеку й маневри апарату. Кожен оператор є суб'єктом, але не кожен суб'єкт (як-от виробник супутникової антени) є оператором.

7. А.М. Гурова: У роботі дисертант стверджує, що відсутність суверенітету над космічним простором суттєво ускладнює застосування територіальних колізійних прив'язок. Як ця теза співвідноситься з Міжнародною космічною станцією (МКС), де за кожним окремим модулем закріплена юрисдикція конкретної держави (що фактично створює юридичну територію під кураторством певної країни). Чи буде в такому випадку застосовуватися територіальна прив'язка?

К.Б. Шишкар'ов: МКС є в контексті поставленого Вами запитання найпростішим прикладом, оскільки тут питання територіальних, або класичних колізійних прив'язок повною мірою діє, оскільки це було узгоджено між учасниками МКС в договірному порядку, і кожен модуль прив'язаний до своєї національної юрисдикції. У МКС діє специфічний режим: юрисдикція держав чітко розподілена за модулями. На конкретний модуль поширюється право відповідної держави, що діє також і у сфері охорони прав інтелектуальної власності, зокрема реєстрації винаходів чи корисних моделей, виготовлених усередині цього модуля. На пряме уточнююче запитання А.М. Гурової, чи діятиме тут територіальна колізійна прив'язка, здобувач відповів ствердно: «Безумовно, так». Щодо загальної колізійної теорії в космосі: дисертант зазначив, що через специфіку галузі традиційні принципи колізійного права (*lex loci*, *lex fori*, *lex rei sitae*) доводиться аналізувати через призму конкретних кейсів. За кожним кроком у космосі стоїть комплекс цивільних договорів (страхування, запуску, розподілу ресурсів). Саме в текстах цих контрактів і слід шукати конкретну колізійну прив'язку, від якої відштовхуватиметься міжнародний арбітраж, суд чи медіація. Однак питання є більш широким, і випадки неможливості застосування територіальних колізійних прив'язок є численними, про що я намагався писати в дисертації. Тому саме й пропонується принцип «найбільш тісного зв'язку» як базовий у визначенні застосовного права, здатний забезпечити функціональне узгодження транснаціональних космічних правовідносин із відповідною правовою системою.

8. А.М. Гурова: Що Ви мали на увазі, коли говорили про суперечність між Законом США 2015 року та Угодами щодо Артеміді?.

К.Б. Шишкар'юв: Дискусія навколо Угод щодо Артеміді та його зв'язку з Законом США 2015 року продовжується. Я не збирався в дисертації приділяти цьому самостійному, великому за обсягом питанню значне місце, оскільки дискусія на міжнародних майданчиках з цього приводу триває.

Н.Р. Малишева підтримала дискусію, додавши, що Акт США в односторонньому порядку регулює на національному рівні ті питання, які мають вирішуватися виключно на міжнародній арені. Дисертант погодився, додавши, що в такому односторонньому національному регулюванні стрімкого приватного космосу якраз і криється глобальна загроза для людства.

9. Н.Д. Красіліч: Які саме конкретні пропозиції щодо модернізації та вдосконалення чинного законодавства України містяться в дисертаційному дослідженні (зокрема, що стосується Закону України «Про космічну діяльність» або інших суміжних нормативно-правових актів).

К.Б. Шишкар'юв підкреслив, що Закон України «Про космічну діяльність» був прийнятий ще у 1996 року, а в 2019 році держава зробила великий крок уперед в плані розвитку в державі приватного космосу, скасувавши монополію на космічну діяльність. Проте сьогодні законодавство потребує низки точкових реформ: реформа експортного контролю: чинні правила щодо технологій подвійного призначення є застарілими та надміру бюрократизованими; їх необхідно спростити, щоб українські приватні компанії могли оперативно укласти ЗЕД-контракти та експортувати продукцію й комплектуючі. Публічно-приватне партнерство: необхідно чітко й прозоро прописати законодавчі механізми, які б дозволили приватним стартапам легально та без зайвої тяганини використовувати державну інфраструктуру (лабораторії, випробувальні стенди, полігони), з чим автор уже стикався на практиці. Гармонізація з ЄС та ЄКА: у межах євроінтеграції українське космічне право має бути максимально синхронізоване з правилами Європейського космічного агентства (ESA) стандарту ЄС, щоб наш бізнес міг інтегруватися в європейські ланцюжки постачання (наразі виникають проблеми, зокрема через присутність китайських комплектуючих). Цифровізація та сертифікація: спростити процедури отримання сертифікатів та дозволів на розробку/запуски, перевівши їх у цифровий формат та позбувшись бюрократичних рудиментів. Створення незалежного безпекового регулятора: Запропоновано заснувати окремий орган, який опікуватиметься суто безпекою та видачею дозволів, відокремивши його від Державного космічного агентства України (яке має сфокусуватися виключно на науці та держзамовленнях), що ліквідує конфлікт інтересів. Податкові інновації: запровадити для сектору досліджень та розробок (R&D) фінансові стимули – митні канікули, нульове мито та звільнення від ПДВ на імпорт

високотехнологічного обладнання й компонентів. Фінансова та кластерна підтримка: створити цільовий державний або публічно-приватний фонд підтримки космічних інновацій за аналогією з MilTech, а також запустити космічні кластери, які б забезпечили стартапам пільговий доступ до унікального обладнання (вакуумних камер, вібростендів, тестових лабораторій для двигунів), якого приватні компанії зазвичай не мають.

П.Ф. Кулинич звернув увагу здобувача на те, що Наталія Дмитрівна своїм питанням натякнула на певне упущення в роботі: відсутність окремо сформульованих пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства України у Загальному висновку щодо наукових результатів дисертації. Автору була надана порада скоригувати текст роботи так, щоб хоча б одна з озвучених практичних пропозицій була офіційно винесена та формалізована в наукових результатах, а також у науковій новизні роботи.

10. **Т.О. Коваленко:** Чіткість та однозначність термінологічного апарату є однією з головних чеснот дисертації. В цьому зв'язку прошу оптимізувати відповіді на два поняття: 1) що саме дисертант вкладає в поняття «транснаціональне правове регулювання», яке він активно вживає у вступі та інших частинах роботи поряд із класичними категоріями національного та міжнародного права? 2) Чому було обрано саме термін «багаторівнева гібридна модель» для комплексного регулювання приватно-правових механізмів, якщо в інших розділах фігурують терміни «інтегрована» або «комплексна» система? Адже слово «гібридна» в сучасних реаліях війни викликає у багатьох українців особисте психологічне несприйняття.

К.Б. Шишкар'єв перепросив за чутливі лінгвістичні асоціації та запевнив, що жодного зв'язку з поняттям «гібридна війна» не закладалося, оскільки ідея моделі була повністю сформована ще до початку повномасштабної війни. Суть транснаціонального правового регулювання: це розгалужена система правил і норм, що регулюють транскордонні відносини, які виходять за межі однієї держави, але водночас не є класичним міжнародним публічним правом, де ключовими суб'єктами визнаються виключно суверенні держави або міжнародні організації. Воно охоплює значно більш широке коло учасників (транснаціональні корпорації, міжнародні неурядові організації). Цей вид регулювання синтезує в собі елементи публічного і приватного права різних держав, міжнародні договори, а також усталені звичаї глобального бізнесу (*lex mercatoria* / спеціалізоване транснаціональне торгове право), дуже комфортно спираючись на інструменти *soft law* («м'якого права»). Обґрунтування гібридної моделі: дана модель у сфері космічної діяльності виникла через об'єктивну дійсність – інструментів суто міжнародного або суто національного права вже катастрофічно недостатньо. Термін відображає вимушений юридичний компроміс («мікс») між стрімкими приватними комерційними інноваціями та так званим «парадоксом відповідальності». Згідно з базовим Договором про

космос 1967 року, держава несе повну міжнародну відповідальність за будь-який об'єкт, який стартує в космос з її суверенної території (навіть якщо запуск здійснює 100% приватний стартап). Щоб уникнути фінансових та політичних санкцій за чужі помилки, кожна держава змушена впроваджувати жорсткий внутрішній контроль приватного бізнесу на своїй території. Окрім цього, гібридна модель охоплює глобальні ланцюжки поставок, баланс безпеки та комерціалізацію прибутку. Автор резюмував, що обрав цей термін для максимально точного донесення своїх ідей у складних умовах, коли виокремити «чисте» національне чи міжнародне право у космічній діяльності є вкрай важким завданням. Однак, зважаючи на те, що термін «гібридне» у багатьох викликає несприйняття, за погодженням з науковим керівником ми зробимо уточнення в остаточній версії дисертації.

Після завершення запитань до дисертанта слово було надане науковому керівнику, доктору юридичних наук, професору, дійсному члену (академіку) НАПрН України Н.Р. Малишевій.

Н.Р. Малишева в своєму виступі відзначила надзвичайну актуальність обраної проблематики дослідження, новаторський характер дисертаційної роботи К.Б. Шшкарьова, відсутність комплексних досліджень цього напрямку у вітчизняному правознавстві. Особливо відзначила охоплення аналізом широкої сфери, залучення до дослідження значної кількості доктринальних, нормативних та прикладних джерел, більша частина яких була введена до наукового обігу в Україні вперше. Структура дослідження є комплексною, такою, що сприяє послідовному розгортанню дослідження: від загальних аспектів – до конкретних приватно-правових механізмів та вирішення конфліктів. Було охарактеризовано особистість дисертанта, його високу працездатність, цілеспрямованість, стремління до наукового пошуку і всебічне занурення у проблематику дослідження. На завершення Н.Р. Малишева відзначила, що вважає дисертаційну роботу на тему «Приватно-правові засади космічної діяльності» завершеною і звернулась до колективу семінару з пропозицією підтримати цю роботу та її автора на шляху здобуття ним ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Старший науковий співробітник, кандидат юридичних наук, Венецька М.В. зазначила, що дисертація є актуальною та не викликає сумнівів щодо її наукової новизни, практичної значущості для розвитку як науки, так і практики, зокрема, з огляду на недостатнє внесення проблем приватно-правових засад космічної діяльності до сфери вітчизняного правознавства. Дисертант використав значний обсяг доктринальних та нормативних джерел, причому здебільшого зарубіжних, які вперше введено до наукового обігу в Україні. Слід відзначити, що використана в роботі

джерельна база коректно осмислена й використана. Водночас я в роботі відзначила деякі термінологічні некоректності, які повинні бути точково усунені. Зокрема, при визначенні суб'єктів приватно-правових космічних відносин автор виділяє комерційні компанії, за змістом розуміючи під ними компанії, засновані виключно на приватній власності. Крім того, не вважаю коректним виділяти стартапи в окрему категорію суб'єктів, поряд з приватними та публічно-приватними. Деякі питання виникають у зв'язку з використанням термінології в частині охорони прав інтелектуальної власності, які я відзначила в дисертації і надала зауваження дисертанту для опрацювання.

Висновок: дисертація Шишкарьова К.Б. на тему «Приватно-правові засади космічної діяльності» повністю відповідає вимогам, які висувуються до дисертаційних робіт цього рівня, та може бути рекомендована разовій спеціалізованій вченій раді для захисту за спеціальністю 081 – «Право».

Старший науковий співробітник відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права, кандидат юридичних наук Семеняка Василь Васильович відзначив, що автором продемонстровано новаторський підхід до обраного предмету дослідження. Дисертація є завершеним, комплексним та самостійним дослідженням, що характеризується суттєвою науковою новизною, містить обґрунтовані висновки, має наукову і практичну значущість та містить вирішення завдань, що мають важливе значення для встановлення приватно-правових правовідносин у сфері космічної діяльності. Водночас в роботі бракує чіткої прив'язки до юрисдикції конкретної держави: насамперед України чи, можливо, права Європейського Союзу чи іншого), що б позитивно вплинуло на практичне значення роботи для вдосконалення космічного законодавства України та практики його застосування у сфері дослідження. Для підвищення рівня роботи в її практичній площині пропоную виокремити пропозиції, що надаються автором до чинного космічного законодавства України та практики його реалізації, або в окремий пункт наукової новизни, або в конкретні пропозиції, що можна викласти в додатку до дисертації. Також було відзначено, що потрібні додаткові міркування, де саме ще, в кінцевому підсумку, можуть бути корисними результати дисертації з огляду на назву теми та правові системи, що вивчалися.

Висновок: дисертація Шишкарьова К.Б. на тему: «Приватно-правові засади космічної діяльності» відповідає вимогам до даного виду робіт, тому може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Старший науковий співробітник цього ж відділу, кандидат географічних наук, доцент Олещенко В'ячеслав Іванович відзначив актуальність питання ризиків для глобальної безпеки у зв'язку зі стрімким розвитком приватного космосу. Він звернув увагу на необхідність ретельного

аналізу балансу між комерціалізацією космічної діяльності та забезпеченням міжнародної безпеки. Серед технічних моментів дисертаційного дослідження, вартих до коригування, відзначив доцільність прибрати з назв підрозділів слова, що повторюються: «в сфері космічної діяльності», залишивши це уточнення лише в назві відповідного розділу.

Висновок: дисертація Шишкарьова К.Б. відповідає вимогам, що висуваються до робіт цього рівня, та може бути рекомендована до захисту.

Провідний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, Ріпенко Артем Ігорович відзначив важливість дослідження перспектив розвитку українських приватних і державно-приватних компаній у космічній сфері, а також потенційного впливу воєнного стану на прискорення цих процесів.

Висновок: дисертація відповідає встановленим вимогам і може бути рекомендована до захисту.

Науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук Гурова Анна Михайлівна звернула увагу на необхідність чіткого розмежування понять «суб'єкт космічної діяльності» та «оператор космічної діяльності», а також на проблематику застосування колізійних прив'язок у космічному просторі, зокрема на прикладі Міжнародної космічної станції. Порадила вилучити з тексту дисертації категоричні твердження щодо міжнародно-правового та національно-правового регулювання режиму використання ресурсів космічних тіл.

Висновок: дисертація Шишкарьова К.Б. на тему «Приватно-правові засади космічної діяльності» відповідає вимогам до дисертаційних робіт і може бути рекомендована до захисту.

Старший науковий співробітник відділу, кандидат юридичних наук, доцент Красіліч Наталія Дмитрівна наголосила на важливості наявності конкретних пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства України у сфері космічної діяльності. Запропонувала також уточнити назву Розділу II дисертації, замінивши слово «механізм» - «правовим регулюванням».

Висновок: дисертація відповідає вимогам, що висуваються до даного виду робіт, і може бути рекомендована до захисту.

Провідний науковий співробітник відділу, доктор юридичних наук, професор Коваленко Тетяна Олександрівна звернула увагу на важливість чіткості та однозначності термінологічного апарату дисертації, зокрема щодо понять «транснаціональне правове регулювання» та «багаторівнева гібридна модель».

Висновок: дисертація Шишкарьова К.Б. повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт цього рівня, та може бути рекомендована до захисту.

Завідувач відділу, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України Кулинич Павло Федотович підсумував обговорення, відзначивши актуальність теми, ґрунтовність і комплексність проведеного дослідження, високий науковий рівень роботи та її значення для розвитку вітчизняної правової науки. Надав пропозиції щодо термінологічного уточнення деяких формулювань положень, які виносяться на захист.

Висновок: дисертація Шишкарьова К.Б. на тему «Приватно-правові засади космічної діяльності» відповідає спеціальності 081 – «Право» та вимогам нормативних документів і може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Підсумовуючи, головуючий на засіданні завідувач відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України Кулинич Павло Федотович відзначив актуальність теми роботи та ґрунтовність і комплексність проведеного дослідження. Звернув увагу, що автор ретельно опрацював матеріал, робота має високу наукову цінність, містить науково обґрунтовані висновки та відкриває шлях подальшим дослідницьким крокам у напрямі опанування проблематикою сучасних приватноправових аспектів регулювання космічної діяльності. Головуючий зазначив, що поступила єдина пропозиція, тому пропонується прийняти таке рішення:

Дисертація Шишкарьова К.Б. на тему: «Приватно-правові засади космічної діяльності» відповідає спеціальності 081 – «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44; вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, та може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» у разовій спеціалізованій вченій раді.

Запропоновано проголосувати за такий висновок по дисертації.

ВИСНОВОК

Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Шишкарьова Костянтина Борисовича на тему: «Приватно-правові засади космічної діяльності», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

1. Обґрунтування вибору теми дисертаційного дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Здобувач Шишкар'єв К.Б. переконливо обґрунтовує актуальність та практичну необхідність опрацювання питань, що становлять предмет його дослідження, висвітлюючи зв'язок теми дисертації з існуючими на сьогодні науковими програмами, планами та темами.

Особливої актуальності дослідження набуває у зв'язку з тим, що міжнародне космічне право, сформоване переважно в умовах домінування державної космічної діяльності, не створює цілісного механізму регулювання приватно-правових відносин у космосі. Наявні міжнародно-правові договори закріплюють переважно загальні принципи та рамкові обов'язки держав, залишаючи значний обсяг регулювання національному праву та договірним механізмам приватного права.

Унаслідок цього виникає низка складних теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із визначенням правового статусу приватних операторів космічної діяльності, застосовного права та юрисдикції у транснаціональних космічних спорах, правового режиму космічних контрактів, страхування космічних ризиків, обігу супутникових даних, розподілу прав інтелектуальної власності та співвідношення приватних інтересів із публічними принципами космічного права.

Доктринальну основу дослідження складають наукові праці фахівців з національного та міжнародного космічного права, як вітчизняних: Д. О. Беззубова, О. В. Беглого, О. М. Григорова, А.М. Гурової, В. М. Корецького, Н. Р. Малишевої, І. М. Мельникової, С. О. Негоди, І. С. О. Нуруллаєва, В. В. Семеняки, Л. В. Сороки, О. С. Стельмах, Ю. С. Шемшученка; так і зарубіжних, таких як: К. Віл, Дж. Гібс, К. Г'юман, П. Демпси, І. Дьєдерікс-Версхур, Р. Джаху, Ф. вон дер Дунк, Д. Емерсон, М. Кельман, В. Копал, П. Ларсен, Ф. Ліал, Дж. Мерфі, М. Макдональд, Л. Сміт, А. Турлін, Ф. Трончетті, С. Хобе, Б. Ченг, В. Чечілія, Б. Шмідт-Тедд, К.У. Шрьогл та деяких інших. Автор в дослідженні спирався на наукові дослідження у сфері теорії держави і права, а також цивільного права, зокрема А. Ю. Бабаскіна, М.В. Венецької, О.В. Дзери, А. С. Довгерта, О.В. Зайчука, М. С. Кельмана, В. І. Кисіль, Н. С. Кузнецової, О. Г. Мурашина, Н.М. Оніщенко, О.Ф. Скакун, Є. О. Харитоновна, О. І. Харитонової, Р. Б. Шишки.

Слід зазначити, що вітчизняні науковці традиційно переважно зосереджувалися на проблематиці міжнародного космічного права, державного управління космічною діяльністю та міжнародно-правової відповідальності держав. Натомість рівень розробленості приватно-правового регулювання космічної діяльності, особливо у контексті розвитку NewSpace, міжнародного приватного права, космічного арбітражу у вітчизняній правовій науці є вкрай недостатнім, що значною мірою визначило вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася в межах науково-дослідних робіт відділу проблем

аграрного, земельного, екологічного та космічного права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, а саме: теми НДР «Концептуальні засади правотворчої діяльності в Україні: ресурсозабезпечення, новації та ризики» (номер державної реєстрації 0125U002053).

2. Мета і завдання дисертаційного дослідження

Мета і завдання дослідження

Метою дисертаційної роботи є визначення особливостей трансформації приватно-правових механізмів в умовах комерціалізації космосу та розвитку концепції NewSpace, а також формування науково обґрунтованих підходів до вдосконалення правового регулювання відповідних відносин.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні завдання:

- з'ясувати теоретико-правову природу космічної діяльності як об'єкта правового регулювання та обґрунтувати її дуалістичний (публічно-приватний) характер;
- уточнити понятійно-термінологічний апарат у сфері приватно-правового регулювання космічної діяльності;
- визначити коло суб'єктів космічних приватно-правових відносин, здійснити їх класифікацію;
- дослідити співвідношення міжнародного космічного права, міжнародного приватного права та національних правових систем у регулюванні приватної космічної діяльності;
- проаналізувати договірні моделі регулювання відносин у сфері космічного підприємництва та визначити їх специфіку;
- охарактеризувати особливості майнових правовідносин у космічній сфері, включаючи відносини щодо космічного майна;
- дослідити правові механізми охорони та захисту прав інтелектуальної власності у сфері космічної діяльності;
- визначити правову природу та умови страхування космічних ризиків як елементу приватно-правового забезпечення космічної діяльності;
- узагальнити практику вирішення спорів щодо відповідальності у сфері космічної діяльності в міжнародних арбітражних установах та національних судах;
- виявити особливості застосування колізійно-правового та матеріально-правового методів у регулюванні космічних правовідносин;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення приватно-правового регулювання космічної діяльності в Україні з урахуванням міжнародних стандартів та тенденцій розвитку «New Space».

3. Об'єкт, предмет та теоретико-методологічна база дисертаційного дослідження

Об'єктом дослідження є приватно-правові суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення космічної діяльності суб'єктами космічної

діяльності в умовах її комерціалізації та під публічно-правовим наглядом держави.

Предметом дослідження є приватно-правові засоби та механізми регулювання космічної діяльності, що здійснюється приватними суб'єктами, у їх взаємозв'язку з міжнародним космічним правом та національним публічно-правовим режимом.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи становлять загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання.

З допомогою порівняльно-правового методу проведено зіставлення національних моделей приватно-правового регулювання космічної діяльності в зарубіжних країнах (США, Франція, Велика Британія, Японія) та в Україні, проаналізовано співвідношення міжнародного космічного права та національного космічного законодавства, а також виявлено особливості застосування приватно-правових інститутів у різних правових системах (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2).

Історико-правовий метод застосовано для дослідження еволюції правового регулювання космічної діяльності від державоцентричної моделі до комерціалізації, а також для аналізу становлення приватно-правових аспектів у космічній сфері (підрозділ 1.1).

Системний метод дозволив розглянути космічну діяльність як комплексний об'єкт правового регулювання, що поєднує публічно-правові та приватно-правові елементи, а також проаналізувати взаємозв'язок між міжнародними принципами, національним законодавством і приватно-правовими інститутами (підрозділи 1.1–1.3, 2.1–2.4, розділ 3).

За допомогою логіко-семантичного методу уточнено поняттєво-категоріальний апарат дослідження, зокрема визначення понять «космічна діяльність», «суб'єкт приватних космічно-правових відносин», «оператор космічної діяльності» та «приватно-правовий режим космічної діяльності» (підрозділи 1.1, 1.2).

Метод аналізу та синтезу використано для виявлення спільних і відмінних рис договірних, страхових, майнових та корпоративних інститутів приватного права у космічній сфері, а також для узагальнення практики вирішення космічних спорів в арбітражних та судових установах (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2).

Формально-юридичний (догматичний) метод застосовано для аналізу норм міжнародних договорів ООН з космічного простору, національного законодавства України та зарубіжних держав, а також для формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Метод правового моделювання використано для обґрунтування інтегрованої моделі приватно-правового регулювання космічної діяльності в Україні.

У сукупності обрані методи дозволили комплексно дослідити теоретичні засади, правові інститути та практику застосування приватно-правових

механізмів у сфері космічної діяльності, а також розробити обґрунтовані рекомендації для вдосконалення національного законодавства.

4. Наукова новизна дисертаційного дослідження, теоретична та практична цінність одержаних результатів

Наукова новизна. Дисертація є спробою наукового дослідження трансформаційних процесів в сучасній архітектурі космічного права під впливом приватизації та комерціалізації космічної діяльності.

До найбільш важливих результатів, що становлять наукову новизну, можна віднести наступні:

вперше:

1. Обґрунтовано концепцію гібридної моделі приватно-правового регулювання космічної діяльності, заснованої на інтеграції імперативних норм міжнародного публічного права та гнучких приватноправових механізмів, що забезпечує адаптивність правового регулювання до умов комерціалізації космосу та розвитку NewSpace.

2. Доведено формування у сучасному космічному праві особливого регуляторного феномену – *lex mercatoria spatialis*, який охоплює корпоративні стандарти, арбітражні механізми, договірні практики та недержавні регуляторні інструменти у сфері космічної діяльності.

3. Запропоновано багаторівневу модель класифікації суб'єктів приватно-правових космічних відносин, що поєднує організаційно-правові, функціональні, публічно-правові та юрисдикційні критерії і дозволяє визначати правовий статус суб'єкта як елемента комплексної системи космічної діяльності.

4. Обґрунтовано трансформацію страхування космічних ризиків із допоміжного інструменту у системоутворюючий елемент приватноправового регулювання космічної діяльності, який виконує функцію комплексного розподілу ризиків між учасниками космічної діяльності.

5. Доведено, що в умовах космічної діяльності принцип «найбільш тісного зв'язку» трансформується з допоміжної колізійної прив'язки у базовий принцип визначення застосовного права, здатний забезпечити функціональне узгодження транснаціональних космічних правовідносин із відповідною правовою системою.

6. Обґрунтовано, що сучасна космічна діяльність спричиняє трансформацію міжнародного приватного права від територіально орієнтованої моделі до функціональної моделі регулювання, заснованої на комплексному врахуванні держави реєстрації космічного об'єкта, держави запуску, місця контролю діяльності та місця економічного ефекту.

удосконалено:

1. Визначення правової природи космічної діяльності як комплексного об'єкта правового регулювання, для якого характерним є поєднання публічно-правових і приватно-правових елементів у межах єдиної багаторівневої регуляторної системи.

2. Розуміння правосуб'єктності приватного оператора космічної діяльності шляхом обґрунтування її похідного характеру від міжнародно-правових зобов'язань держави та національних дозвільних режимів.

3. Класифікацію видів космічної діяльності шляхом виокремлення диференційованих правових режимів запусків, супутникових комунікацій, дистанційного зондування Землі, космічного туризму та видобутку космічних ресурсів.

4. Наукові підходи до розуміння космічного контракту як багаторівневої трансграничної правової конструкції, що поєднує регулятивну, координаційну та інноваційну функції.

5. Теоретичні засади правового режиму об'єктів цивільних прав у космічній сфері шляхом включення до них супутникових даних, результатів дистанційного зондування, орбітальних позицій та інших нематеріальних компонентів космічної діяльності.

6. Визначення ролі міжнародного арбітражу у вирішенні приватно-правових спорів у сфері космічної діяльності шляхом обґрунтування відсутності об'єктивної необхідності у формуванні автономної системи «космічного арбітражу».

7. Теоретичні підходи до застосування міжгалузевих аналогій у космічному праві, зокрема функціональної аналогії з принципом «прапора» у морському праві для обґрунтування юрисдикції держави реєстрації космічного об'єкта.

набули подальшого розвитку:

1. Положення про дуалістичну природу космічної діяльності, у межах якої приватноправові інструменти поступово набувають самостійного регулятивного значення поряд із механізмами міжнародного публічного права.

2. Доктринальні підходи до співвідношення міжнародного космічного права та національного законодавства у сфері регулювання приватної космічної діяльності.

3. Наукові уявлення про баланс між свободою приватної ініціативи та публічно-правовим контролем як ключову умову ефективного регулювання космічної діяльності.

4. Положення щодо ролі держави у системі страхування космічних ризиків, зокрема через механізми індемніфікації, встановлення лімітів відповідальності та обов'язкових страхових вимог.

5. Підходи до визначення причин фрагментарності сучасного міжнародно-правового регулювання космічної діяльності, зокрема у сфері комерційного використання космічних ресурсів, космічного туризму та регулювання космічного сміття.

6. Наукові підходи до розуміння міжнародного арбітражу як домінуючого механізму вирішення приватно-правових спорів у сфері космічної діяльності.

7. Положення про зростання ролі національного законодавства у регулюванні космічної діяльності в умовах недостатності універсального міжнародного регулювання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання сформульованих у дисертації положень:

- у науково-дослідній сфері – для подальших досліджень проблем приватно-правового регулювання космічної діяльності;
- у правотворчій діяльності – при вдосконаленні законодавства України у сфері космічної діяльності, страхування космічних ризиків, регулювання комерційного використання космосу;
- у правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики реалізації функцій та повноважень Державного космічного агентства України; при вирішенні спорів, пов'язаних із космічною діяльністю;
- у навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Міжнародне космічне право», «Космічне право України», «Міжнародне приватне право», «Міжнародний комерційний арбітраж», «Інвестиційне право», а також при підготовці навчально-методичних матеріалів.

5. Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, повнота опублікування результатів дисертації

Основні положення і висновки дисертації відображено у 3 наукових працях, які опубліковані у наукових фахових виданнях України, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації на міжнародних науково-практичних конференціях.

Наукові праці, в яких опубліковані наукові результати дисертації:

1. Шишкар'ов К. Б. Міжнародне приватне право в аспекті космічного права. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. Видання № 5. С. 258 – 261. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.05.45. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/11/47.pdf>

2. Шишкар'ов К. Б. Застосування міжнародного приватного права при переміщеннях у космосі на відстані світових років, використовуючи технології майбутнього. Науковий вісник УжНУ. Серія Право. 2023. Видання № 80. С. 383 – 388. DOI: 10.24144/2307-3322.2023.80.2.61. URL: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/80_part-2.pdf

3. Шишкар'ов К. Б. Legal regulation: Earth's remote sensing, artificial intelligence in Ukrainian conflict. Європейські перспективи. 2024. Видання № 4. С. 110 – 114. DOI: 10.32782/ep.2024.4.14. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2024-4/EP_2024_4.pdf

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Шишкар'ов К. Б. Сучасні приватноправові моделі регулювання космічної діяльності. «Шевченківська весна 2023»: Матеріали Міжнародної

науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Міжнародне приватне право. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Навчально-науковий інститут міжнародних відносин (м. Київ, 2023). Київ, 2023. С. 64 – 68.

5. Шишкар'ов К. Б. Норми права щодо управління діяльністю з комерційних космічних ресурсів. «Шевченківська весна 2024»: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Міжнародне приватне право. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Навчально-науковий інститут міжнародних відносин (м. Київ, 2024). Київ, 2024. С. 50 – 52.

6. Шишкар'ов К. Б. Тези: «Законодавство для космодромів, комерційних космічних ринків та космічного туризму». IV Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція молодих учених та студентів «Міждисциплінарні дослідження науки XXI століття». ЗВО «Університет економіки та права «КРОК», Кафедра міжнародних відносин та журналістики, Рада молодих учених ДУ «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України», Рада молодих учених Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», Комітет освіти, науки, молоді та спорту Громадської ради Київської міської державної адміністрації, Комітет з питань суспільного розвитку та суспільно-владних відносин при Міністерстві юстиції України (м. Київ, 2024). Київ, 2024. С. 48 – 51.

7. Шишкар'ов К. Б. Тези: «Космічні спроможності для вирішення довкіллевих проблем в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення». Всеукраїнська науково-практична конференція «Довкіллеве законодавство України та захист екологічних прав громадян в умовах євроінтеграції». Національна академія наук України Інститут держави і права імені В. М. Корецького Відділ проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права. Міністерство освіти і науки України Карпатський національний університет імені Василя Стефаника Навчально-науковий юридичний інститут Кафедра трудового, екологічного та аграрного права (м. Івано-Франківськ, 2025). Івано-Франківськ, 2025. С. 266 – 270.

8. Шишкар'ов К. Б. Тези: “Air and space domains as a new dimension of international security”. 11th International Conference on Air and Space Law and Technology. University of Rzeszow (м. Rzeszow, 2026). Rzeszow, 2026.

6. Структура дисертації, логіка викладу її основних частин та обсяг дисертаційного дослідження

Структура дисертації обумовлена об'єктом, предметом, метою і завданнями дослідження і складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (390 найменувань на 45 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 215 сторінок.

7. Особистий внесок здобувача

Дисертація виконана самостійно Шишкарьовим К.Б. Усі сформульовані висновки, положення, пропозиції є результатом власних проведених досліджень. Задля аргументування окремих висновків дослідження використовувалися наукові праці інших учених, на які зроблено відповідні посилання.

8. Характеристика особистості здобувача

Шишкарьов Костянтин Борисович, народився 14 вересня 1983 року в м. Кривий Ріг. Закінчив Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, отримавши у 2022 році диплом магістра з міжнародного права, за спеціальністю 293 – «Міжнародне право». У квітні 2025 року став аспірантом відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Професійний шлях відзначається поступовим розвитком у різних секторах. Розпочав кар'єру в компанії «УМС» (Український Мобільний зв'язок) – телекомунікаційній компанії, де брав участь у реалізації операційних та стратегічних завдань. Працював у китайських компаніях «Huawei», «ZTE», що спеціалізуються на телекомунікаційному обладнанні та системах. Також займав посади юриста, старшого юриста в ПрАТ «Київстар», ТОВ «ДТЕК СЕРВІС».

9. Оцінка мови та стилю дисертації

Дисертація написана коректною мовою, з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Текстове подання матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість та доступність їх сприйняття і відповідають стилю науково-дослідної роботи.

За результатами попередньої експертизи дисертаційного дослідження, виконаного Шишкарьовим К.Б., а також вивчення повноти публікації основних результатів дослідження:

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Шишкарьова Костянтина Борисовича на тему: «Приватно-правові засади космічної діяльності».

2. Визнати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Шишкарьова К.Б. є фундаментальним науковим дослідженням з актуальних питань, характеризується єдністю змісту та форми, містить наукові результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, що, своєю чергою, свідчить про особистий внесок здобувача у розвиток юридичної науки. Подане до захисту дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої

освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами і доповненнями від 08 травня 2024 року №507), Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р. № 44.

Результат голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Шишкарьова Костянтина Борисовича на тему: «Приватно-правові засади космічної діяльності» на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

За – дев'ять

Проти – немає

Утримались – немає

Головуючий на засіданні:

завідувач відділу проблем аграрного,
земельного, екологічного та космічного
права, доктор юридичних наук,
професор, член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України Кулинич П.Ф.

